

BAKONYI ISTVÁN

Albert Zsuzsa: *Az ötvennegyedik év*
1954–2008



Igaza van Petrőczy Évának, amikor ezt írja: „...ha rajtam múlna, az összes médiaszakos egyetemista kezébe, de főleg szívébe és agyába beleplántálnám Albert Zsuzsa valamennyi „rádiós” könyvét...” S közéjük tartozik *Az ötvennegyedik év* is, amelyben a több mint félévszázados rádiós tevékenység krónikája olvasható. Persze több ez, mint krónika, hiszen a jeles szerző nemcsak a Magyar Rádió irodalmi műsorainak volt kitűnő szerkesztője és vezetője, hanem maga is Magyar Örökség- és József Attila-díjas író és költő.

Nagy idők tanúja, s mindez jól látható azokból a visszaemlékezésekből, miniportrékból és levelekből, amelyek igazán gazdaggá teszik ezt a kötetet. Egy hiteles személyiség páratlanul nívós munkásságának dokumentumát. Bizony, sokat tanulhatnának tőle a sajtóban dolgozó mai utódok és természetesen a jövő „sajtómunkások”. Arról nem is szólva, hogy ez a kötet irodalomtörténetileg is kivételesen fontos alkotás. A XX. század második felének szinte valamennyi jeles írójáról, költőjéről, irodalomtörténészéről, és persze a rádiós kollégákról olvashatunk izgalmas részleteket. Albert Zsuzsa nem rejt véka alá véleményét, ha úgy adódik, bírál is, de minden esetben az alázat a legfontosabb szempont számára. S tegyük hozzá, hogy élete párja és férje, az ugyancsak kiváló szerző, a 2017-ben elhunyt Albert Gábor neve is folyamatosan jelen van. A megszólított írók őket mindig elválaszthatatlannak látták, és a levelek is erről tanúskodnak.

Közben olvashatunk az egyetemi évekről, a meghatározó tanárokról, a rádiós munka kezdeteiről. Azt is hangsúlyozza, hogy a diktatúra évtizedeiben is megvolt számukra a viszonylagos szabadság. Voltak korlátok és falak, ám a nagy alkotók – ha nem is egyenletes arányban, de – teret kaphattak a rádióban. És Albert Zsuzsának mindvégig erőt adott református identitása, hite és kitartása. Egyszerre kötődött és kötődik a régi magyar irodalomhoz és a kortársakhoz. Átélt 1956-ot, és egy fontos mondata:

„...Elveimmel ellenkező műsort nem készítettem, későbbi dokumentátórok dicsértek érte...” (19–20.)

A kötet egészéből kirajzolódik egy korszak is a tárgyalt korszakról, s közben az jut eszembe, hogy hasonló értékekre bukkanunk itt, mint pl. Fodor András híres naplóköteteiben, többek között a múlt század hetvenes éveiből. Albert Zsuzsa könyve persze nem napló, hanem többműfajú alkotás. Igen fontosak azok az arcképvázlatok, amelyek gyakran eddig kevésbé ismert adalékokat szolgáltatnak egy-egy alkotó pályájához vagy életrajzához. Emberi nagyságához vagy éppen hibáihoz. A teljesség igénye nélkül essék szó néhány példáról! Fontosnak tarthatjuk többek között a Keresztury Dezsőről és tőle olvasottakat. A levelek mellett a verseket is. Mint ahogy valamennyi tárgyalt költőtől is találunk verseket, kitől többet, kitől kevesebbet. Remek válogatás mindegyik, alapjaiban jellemzik a bemutatott szerzők főbb sajátosságait.

Csoóri Sándorra úgy emlékezik, mint aki megvédte Albert Gábort 1986-ban ama legendás írószövetségi közgyűlésen, a rendszerváltozás előtt időben. Itt érdemes megjegyeznünk, a legkülönbébb alakok is szerepelnek a kötetben, hiszen Albert Zsuzsa számára nem a kánonok jelentik a mércét, hanem a Németh László-i értelemben vett minőség. E sorok írója pedig különösen örül akkor, amikor az általa is ismert szerzőkről hall, egyetértvén a könyv írójának értékszemléletével. Elég talán említenem a fentiekén kívül Bella István, Ágh István, Szabó Magda, Pilinszky János, Csanádi Imre vagy Kalász Márton nevét. Utóbbi írónk életével kapcsolatban például szó esik a stuttgarti munkáról, és erről az is eszembe juthat, hogy addig volt ő az 1988-ban újjáalakult Vörösmarty Társaság elnöke Fehérváron. Vagy éppen Pilinszky, aki élete utolsó nyilvános szereplésén akkori munkahelyemen, a fehérvári II. Rákóczi Ferenc Általános Iskolában tartott rendhagyó irodalomórát 1981. március 25-én...

Albert Zsuzsa életében rengeteg felejthetetlen találkozás, élmény és történet játszik kiemelkedő szerepet. Például az Új Holdhoz kötődők közül Nemes Nagy Ágnessel. Ez is mutatja, hogy szemben állt az irodalompolitikával, a hatalommal. Azt sem titkolja, hogy a számára legkedvesebb alkotót Jékely Zoltánnak hívták. A levelek és a versek is ezt erősítik. Többek között ezt írja róla: „...Okos, árnyalt érzelmű tenorja volt és édes székely hanglejtése. Ahogy verseiben a tragikus alaphang mellett mindig jelen van a játékosság és az örök kamasz, ilyenek voltak telefonbeszélgetéseink is...” (90.) Vers is szól Albert Zsuzsa tollán a szeretett mesterről: „...És az a kórház, / honnan elhagyott / családot, hazát, tereket. / De

asztrál lelke mégis / ittmaradt / itt sétálgat a fák alatt. / Csak éppen látni nem lehet.” (Jékely: *Részlet*)

Közben az is világosan látható, hogy a Magyar Rádió a fölelevenített évtizedekben a magyar kultúra és irodalom nemes közvetítője volt. (Szeretném hinni, hogy nem a múlt idő a helyes igealak...) És ebben Albert Zsuzsának döntő érdemei vannak! Számomra az is rokonszenves, ahogy rajong egyes társaiért, például a számára is fontos pécsi kultúra nagy alakjáért, Csorba Győzőért. Így ír róla: „...Költészete nagyon nekem való, a természet és az ember, ember és ember kapcsolata, az idő és a lét kérdései...” (103.) Ám a legteljesebb portrét Rónay Györgynek szenteli. Itt is teret nyer a hétköznapi élet sok pillanata a költészet mellett. Egy lakásfelújítás éppúgy, mint egy verseskötet megjelenése. Levezetésük pedig mély emberi kapcsolatot sejtet.

Nem túlzás azt állítanunk Albert Zsuzsáról, hogy a szellemi erők organizátora is egyben. (Németh László után szabadon...) Elegancia, a legjobb értelemben vett polgári stílus és magatartás az övé. Ez abban is megnyilvánul, ahogy érinti a népi-urbánus viszonyt. Rába Györgyről szólván írja: „...a népiek csak egymást kedvelik, az urbánusok szintén, így került két front közé, ez volt titokzatossága forrása, mert mind a kettőhöz tartozott, de a gyengébbet – a magyarságot – védte...” (123.) Hasonlóképpen közel áll a szívéhez Takáts Gyula, aki ugyancsak beskatulyázhatatlan. Hozzá is szép verset írt, a kaposvári költő 85. születésnapjára *Kertemben él* címmel az „Arcunkon aranyló / archaikus mosoly”-féle befejezéssel. (151.)

Aztán vannak tömörebb portrék azokról, akikkel viszonylag kevesebbet foglalkozott: Tersánszky, Tamási Áron, Illyés, Veres Péter, Pilinszky, Toldalagi, Németh László. S amiről még nem szóltam: a fotók vagy a kézírásban közölt versek is a kötet értékei közé tartoznak. Meg a hiánypótlások: Berda József, Kárpáti Kamil vagy Tóth Endre esetében.

S a legfőbb hiány: a férj halála. Ezzel a megrendítő részlettel fejeződik be a kötet anyaga. A történet leírásával, búcsúversekkel. Közülük a méltó befejezés az özvegyé vált szerző *A hatvannegyedik év* című műve. Utolsó sorai: „...Lengedeztek a tavalyi szőlővesszők / a madár elrepült aztán visszajött, / hangja is volt, rekedtes. De csak nagy / fehér csőre látszott, a feje belesimult az éjbe. / Valahonnan jött, s ment valahová.”

(*Pannónia Könyvek, Bp., 2019*)